

Érdi Szabó Márta

EMLÉKTÖREDÉKEK

Zoli és Tamás

A Magyar Televízió egyik legnépszerűbb gyerekműsorának, a *Fabulának* voltam a szerkesztője, s az egyik adás vendége Kocsis Zoltán zongoraművész volt. A forgatás szünetében mi másról beszélgettem volna vele, mint a hároméves Tamásunkról?

– Tényleg lejátszik darabokat különböző hangnemekben?

– Igen, legelőször a *Marseilles*-szel próbálkozott, akkor még beszélni sem tudott. Fogalmunk sincs, hol hallotta, de nagyon megtetszett neki, mert bármelyik hangnemben remekül megtalálta a folytatást. De ma már a *Kis éji zenével* ugyanígy játszadozik, s jelenleg a *Pisztráng ötös* a kedvence. Nagy hatással volt rá Kistétényi Melinda és Bartalus Ilona, akik vendégségben voltak nálunk, és persze zongoráztak neki.

– Hát kérlek, ha ennek a fele igaz, akkor ezzel foglalkozni kell, mert ha valaki tehetséges, az nem elég, az még szinte semmi! Azért tenni is kell, és pedig nem is keveset!

– De még nagyon kicsi, és jár hozzánk egy lány a Zeneakadémiáról, Ő jelentkezett, hogy érdekelné Tamás, és szeretné tanítani. Egyébként Kocsis Andreának hívják.

– Ez rendben van, de kell egy komoly felügyelet, és ne feledd, később a szigor lesz nagyon fontos, a családi szigor, és a rendszeres munka! Majd megkérdezem Radostól, ki ma a legjobb tanár Budapesten, aki a kicsikkel foglalkozik.

Zoli már másnap telefonált, és közölte, hogy a tanár neve Becht Erika, aki Radosék szerint ma a legjobb a városban, sőt, tette hozzá, talán az országban is.

– Ne feledd, amit mondtam – tette hozzá –, mert nagyon fontos! Ezzel foglalkozni kell, mert én se lennék sehol, ha apám nem lett volna olyan szigorú, mint amilyen volt. A tehetség korántsem elég! Az inkább teher!

Hát így kezdődött...

*

Évekig nem találkoztunk Zolival, Tamás mentora hosszú ideig Vásáry Tamás volt, aggódtam is néha, hogy megszakadt a kapcsolat, mert Erikát mégiscsak neki köszönhetjük! De az élet szerkeszt, és meggyőződésem, hogy nincsenek véletlenek! Tamás egyik Carnegie Hallban történt szereplése előtt reggelizni indultunk a szálloda halljában, amikor az ajtón belépett Kocsis Zoltán. Lett nagy rikoitozás, nem igazán hittünk a szemünknek,

de a meglepetés és az örömködés után este már együtt vacsoráztunk, s Zoli egy megható, kedves történettel köszöntötte Tamást.

– Képzeld, Tamás! Egyik koncertemen elment a villany, valami zárlat lehetett, és elsötétült a terem, hirtelen azt se tudtam, mit csináljak, s ekkor eszembe jutottál, s csak ezért tudtam befejezni a koncertet, mert rád gondoltam! – Ez volt a bevezető azokhoz a beszélgetésekhez, amelyeket sohasem fogunk elfelejteni! Szinte minden estét együtt töltöttünk! Vacsoráztunk, boroztunk, remekül éreztük magunkat! Zoli ekkor dolgozott Bartók Béla *20 magyar népdal* zenekari hangszerelésén, napközben jól elfáradt, s alig várta ő is az estét, a közös beszélgetéseket. Néhány nap múlva már megtalálták a kocsmák pianínóit, s rettentően élvezték az együtt muzsikálást. Itt játszották először együtt Schubert négykezeseit, amiből később Budapesten nem is egy közös fellépés lett. Tamásnak óriási élmény volt, amikor először játszották az *f-moll fantáziát*. Zoli ugyanis megpróbálta fejből eljátszani a második szólamot, ami nagy kacagások között azért volt különösen vicces, mert ő is az első szólamot szokta játszani, s így kotta nélkül elég nehezen boldogult a másodikkal. De azért a közönség hamar figyelte rájuk, s nagy volt a siker. Sajnálkoztak, hogy ez a hangszer nem alkalmas arra, hogy Bartókot is játszanak, pedig Zoli kíváncsi volt, nagyon meglepődött, hogy Tamás Bartókot is játszik.

– De miket játszol? Gondolom a *Mikrokozmoszt*, ugye?

– Persze játszom azt is, de az *Allegro barbaro* a kedvencem, és nemrég fejeztem be az *Improvizációkat magyar parasztdalokra*.

– És szereted?

– Igen, persze, nagyon!

– Ez engem nagyon érdekel, amint hazajöttök, keressetek meg, mert meg akarom hallgatni!

Az utolsó nap izgalmas lett, mert Zoli itt hallotta először Tamást koncerten. Nem volt nekünk új élmény a Carnegie Hall kis terme, mert pár éve Tamás játszott már ezen a zongorán, és az akkori siker is emlékezetes, mert a nézők között volt Rubinstein egykori menedzsere, aki nagy jövőt jósolva gratulált neki: „olyan finomságokat hallottam a játékodban, mintha újra a nagy mester hangjai csendültek volna fel a teremben.” De most számunkra még Rubinstein menedzserénél is fontosabb személy ült a teremben.

Tamás az első részben játszott.

Én három sorral feljebb ültem, mint Zoli, s úgy helyezkedtem el, hogy mindent jól lássak. Mondanom sem kell, hogy fogalmam sincs, hogyan játszott Tamás, annyira izgultam, hogy nem hallottam semmit. Elég gyakran nem is Tamásra, hanem arra figyeltem, hogyan reagál Zoli Tamás játékára. Végre, nagy nehezen szünet lett, s Zoli a kijáratnál várt minket.

– Hát, nézd Tamás! Én most elmegyek, mert nekem ebből ennyi elég volt, te olyan voltál ezek között a zongoristák között, várj, hogy is érzékeltessem? Olyan volt a játékod, mint amikor egy söröshordóba beleöntenek egy palack finom francia bort. Szép volt a Mozart, és nagyon kíváncsi lettem a Bartókra. – El is búcsúztunk ekkor, mert ő még New Yorkban maradt, dolgozott a Bartók-átiratokon, és a zenekar tagjait várta, akiket Floridában hagyott. Utált repülni, s hacsak tehetné, vonatra ült. Nekünk viszont másnap indult a repülönk, de ez a biztatás végigkísérte amerikai utunk további állomásait..

*

Nagy izgalommal készültünk a Müpába, Tamás büszkén sugdosta a fülembre:

– Azért nem mindenkire kíváncsi Zoli?! Igaz?

– Na, halljuk Tamás, látom szerencsésen megérkeztetek, én is jól haladtam a Bartókkal, de még koránt sincs kész, nem is lehet soha befejezni – morgolódott. – No, de most halljunk, tényleg kíváncsi vagyok rád!

Zoli néhány lépésre, kottával a kezében, a szoba közepén állva figyelte Tamás játékát, s meg se moccant, a kottába ritkán nézett bele, csak állt, s mereven nézte a kezét. Én meg azt sem tudtam, kire néztek, kinek a reakcióit lessem. Végre vége lett, s Zoli odament Tamáshoz és a vállára tette a kezét.

– Tamás, ez jó! Tényleg, örülök, hogy Bartókot is játszol! Gyerekek, én ehhez nem tudok mit hozzászólni, ez nagyon jó! – Tamást figyeltem, örültem boldog, elégedett mosolyának, aztán megköszöntük a lehetőséget, megöleltük egymást, és eljöttünk.

Másnap Tamás nekikezdett Bartók 3. zongoraversenyének.

*

A pontos időpontra már nem emlékszem, amikor ismét csörgött a telefon.

– Kocsis Zoltán vagyok! Te vagy, Márta?

– Igen, szervusz Zolikám!

– Te, figyelj! Tudod te, hogy játszik a fiad Chopint?

– Hát, mit mondjak? Én nagyon szeretem, ha Chopint játszik, de ha ezt Te mondod, akkor libabőrös leszek!

– Képzeld, ebédelek ma a Müpában, tudod, a Bohém étteremben, és hallom, hogy valaki Chopint zongorázik. Szólok a pincérnek, hogy ki ez? Mondják, hogy Érdi Tamás. Igazán nem is voltam meglepve, de ez a Chopin azért egészen különös volt. Érdekes, és főleg érzékeny! Ebéd után bementem a lemezboltba s azonnal megvettem a cédéjét, és alaposan végighallgattam. Te figyelj, el fogom játszani vele az *e-moll zongoraversenyt* a pécsiakkal. Rövidesen jelentkezünk!

Szólni sem tudtam! Rohantam mindenkihez külön-külön. Sanyival és Tamással kezdtem, de már a következő pillanatban, repdesve az örömtől, hívtam mindenkit.

Amikor aztán eljött a koncert napja, nagy volt az izgalom. Akkor még az Egyetem hatalmas termében voltak a koncertek, mert nem épült fel a csodálatos Kodály Központ, de itt is rengeteg ember gyűlt össze, a kegyetlenül fülledt, meleg nyári nap ellenére.

– Nem lesz könnyű félóra! – néztem a zsúfolásig megtelt termet s Tamás arcáról próbáltam leolvasni, mi járhat a fejében. Végre elkezdődött! Nem is értem Chopint! Hogy lehet, hogyha valaki, alig 20 évesen, saját magának ír egy zongoraversenyt, akkor miért ír ilyen hosszú bevezetőt? Nézem szegény Tamást! Mit lehet ebben a rémes várakozásban tenni, ülni mereven és várni, hogy vége legyen, akármilyen szép is a zene! Egyszer csak végre belépett a zongora, mindjárt az elején, és Tamás egy hangot melléütött. Összenéztünk Sanyival, s úgy éreztük vége a világnak. Pécsi barátnőnk mellettünk ült, s nem is értette mi bajunk, mit forgolódunk és nézegetjük egymást, mert persze csak az vette észre ezt a számunkra ÓRIÁSI hibát, aki ismeri és már százszor hallotta a darabot. Tamás hamar

túllépett ezen a kezdeti botlásón, és élvezte ennek a gyönyörű zongoraversenynek minden pillanatát. A vastaps ellenére szorongva vártuk Zoli véleményét.

– Hát gyerekek, már az is csoda, hogy kibírtuk ezt a szaunát! Jól van Tamás! – És hosszan újra ölelgették egymást. Tamás mosolygott ugyan, de éreztem, hogy a mosoly mögött némi szorongás van. A közönség tombolt, csak a mi szánk volt legörbülve. Én persze nem bírtam ki, hogy szóvá ne tegyem, ami történt.

– Figyelj! Ha az én minden egyes melléütésemért most valaki egy ezrest fizetne, tudod, hogy milliárdos lennék? Ez legyen a legnagyobb bajotok! Nem gépek vagyunk, hanem emberek! Nagyon jó volt! Csoda, hogy ebben a 40 fokban így el tudtuk játszani ezt a darabot! Majd csak felépül itt valami normális koncerterem, mert ebbe bele lehet pusztulni! – Tamás már mosolygott, mit törődött ő most már velünk, neki Zoli véleménye volt a fontos! Később, a szállodában azt is elárulta, hogy nemcsak a nagy meleg zavarta, hanem a hosszú bevezető alatt, azon gondolkozott, hogy Zoli mennyivel jobban játszaná!

– Nagy tanulság, hogy nem szabad másra figyelni, mert beüt a ménkű – mondta. – Később aztán már csak a zenekarra figyeltem, hallottátok, hogy nem volt semmi gond! Mindenesetre ezentúl nem érdekel a melléütés, igaza van Zolinak, emberek vagyunk, és nem gépek!

Valóban nagy fordulatot jelentettek Zoli szavai, mintha jóval felszabadultabban játszana azóta! Egy félrecsúszott hang ma már nem a megrettenést jelenti neki, hanem úgy érzem, ilyenkor mintha összekapná magát, s egyre bátrabban folytatja a koncerteket. Néha még el is mosolyodik, s ilyenkor biztos Zolira gondol!

*

És jöttek ezután a sikeres közös koncertek, Mozart d-moll zongoraversenye az NFZ-vel a Müpában, Göncz Árpád születésnapján, Liszt: *A-dúr zongoraversenye* Szegeden, a Szegedi Szimfonikusokkal.

– Kezdetben nem hittem el, hogy Zoli haragos is tud lenni, nem értettem, miért panaszkodnak rá, amikor velem mindig kedves, és előzékeny. De aztán voltak dühös próbák is, tényleg nem könnyű játszani, miközben ideges a hangulat s kiabál a zenészekkel.

– Addig örülj, amíg nem veled kiabál! – vigasztaltam –, mert az is előfordulhat, ha nem figyelsz.

– Az kizárt! Tényleg nem hallottad, hogy velem milyen kedves? – Nem tudtam vitatkozni, Zoli tényleg nagyon megszerette Tamást, de a próbákon valóban megismertük jóval keményebb arcát, amit sokan kritizáltak. Pedig valójában tökéletesen érthető! Ha valakinél felkészületlenséget, zenei pontatlanságot tapasztalt, azt nem bírta elviselni! Mérhetetlen igényességgel mindig a tökéletességre törekedett! Legszebb mondatait Tamás sokszor emlegeti, egy riportban ugyanis elmesélte, hogy azt a bizonyos tökéletességet neki csupán egyszer, néhány pillanatra sikerült elérnie, azt is, gyakorlás közben. S aki folyton erre a legmagasabb rendű minőségre törekedett, aki ilyen maximalista volt, hogyne lett volna dühös, amikor nem érezte ehhez a partnerséget! Ilyenkor teljes joggal nem ismert se Istent, se embert. De ha partnerére talált, ő volt a legkedvesebb ember! Aztán jöttek a közös négykezesek. Schubert után Beethoven következett, a Várban játszották, amit kifejezetten Zoli kérésére tanult meg. Schubert *f-moll fantáziáját*, amit New Yorkban már „gyakoroltak”, még a Parlamentben is eljátszották! De ami talán a legemlékezetesebb, legizgalmasabb esemény volt, hogy boldogan vállalta az NFZ Grazioso Kamarazenekarával a fellépést Tamás 30. születésnapján, ahol Mozart *A-dúr zongoraversenye* mellett nemcsak négykezeseket játszottak, hanem Vásáry Tamással előadtak egy Schubert-zongoradarabot, Tamás legnagyobb öröme. A két mentor együtt játszott Tamás kedvéért.

– Érhet ennél nagyobb öröm, anya? – kérdezte a koncert után Tamás, de ezen senki sem csodálkozott, mert ezektől a művészekről ilyen születésnapi ajándékot kapni, valóban fantasztikus élmény volt!

– Ennél szebb és bátorítóbb szavakat soha többé, senkitől sem kaphatok! – mondta Tamás, és egyetértettünk vele, amikor a koncert után hazafelé tartottunk.

*

A koncerten Zoli ezt mondta Tamásról, ami a *Parlando* 2010. januári számában megjelent cikkben is olvasható:

„Tamás sokkal érzékenyebben nyúl a billentyűkhöz, mint a látó emberek. Úgy hiszem, hogy az ő játékában, bizonyos dinamikai tartományokban, olyan érzékenység van jelen, ami nálunk természetesen nem lehetséges. Azt merném mondani, talán Chopin mértékkel lehetne ezt a képességet mérni. Nem véletlen, hogy Chopin igen közel áll hozzá, hiszen a lengyel zeneszerző a pianissimo-piano-mezzoforte közötti dinamikai tartomány minden kétséget kizáróan legérzékenyebb mestere. Nem mintha adott esetben nem lenne jelen drámaiság is az ő zenéjében, de mindenképpen egy olyan új világot, dimenziót nyit meg, amelyet más nem. Tamás pedig eme sajátosságra hihetetlenül érzékenyen rá tud mutatni.”

Részlet a Duna Tévé felvételéből, Tamás 30. születésnapján, Petrányi Judit és Kocsis Zoltán beszélgetéséből:

„Amikor először hallottam Chopint játszani, nemhogy az átlagnál messze jobb volt az előadása, hanem kifejezetten érdekes és főleg érzékeny volt, s ez az érzékenység nagyon fontos! S most ahogy az előbb ezt a *cisz-moll noktürn*t hallgattam tőle, az jutott az eszembe, hogy Tamásnak az *f-moll zongoraverseny* még az *e-moll*nál is sokkal jobban állna, mivel ez a most hallott noktürn az *f-moll zongoraverseny* újrakomponálása. El is határoztam, hogy meghívom erre.”

Hogy ennek az ígéretes születésnapi ajándéknak a megvalósulására már nem kerülhet sor, azt akkor, azon az estén senki sem gondolta volna! Kocsis Zoltán halála máig felfoghatatlan, hiánya felmérhetetlen, és pótolhatatlan minden zenét szerető ember számára.

Ezután a tragikus esemény után, Tamás először Balatonfüreden koncertezett, s a zsúfolásig megtöltött teremben dermedt csend fogadta megrendítő bevezető szavait...

„Engedjék meg, hogy ma este ezt a koncertet barátomnak és mentoromnak, Kocsis Zoltán emlékének szenteljem. Mióta elment, nem tudok leülni a zongorához úgy, hogy ne rá gondoljak! Meggyőződésem, hogy Kocsis Zoltán nemcsak nekem, hanem önöknek is, örökre hiányozni fog.”

A koncert alatt nem volt világítás, csak egy adventi gyertya lángja égett, de mintha lángolóbban, mint máskor.